

Nr 70.

Ankom till riksdagens kansli den 24 juli 1914 kl. 12 m.

Utlåtande, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om bidrag av statsmedel till kostnaderna för enskilda vägar på landet.
(2:a avd.)

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion nr 8, har herr *Molin* i Dombäcksmark hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag, i vad mån och under vilka villkor staten bör bidraga i kostnaderna för indelning, förbättring och underhåll av enskilda vägar på landet enligt lagen den 5 juli 1907.

Till stöd härför har motionären åberopat motiveringen i en av honom vid innevarande års första lagtima riksdag väckt motion med enahanda yrkande, nr 88 inom andra kammaren, vilken motivering, i vad den avsåg den i motionen gjorda hemställan, var av följande lydelse:

»Vid 1912 och 1913 års riksdagar motionerade undertecknad om skrivelse till Kungl. Maj:t, att det måtte utredas i vad mån och under vilka villkor staten borde bidraga i kostnaderna för indelning och förbättring av enskilda vägar på landet enligt lagen den 5 juli 1907. Motionerna i detta ämne möttes dock av kompakt motstånd från jordbruksutskottets sida och motionerna avslogos av riksdagen utan vidare. Ehuru denna utgång av saken bort avskräcka mig från vidare försök att övertyga jordbruksutskottet och riksdagen om att jag trots alla motargument dock har rätt, har jag i

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 10 saml. 24 häft. (Nr 70.) 1

förvisning om att sanningen ändock till sist skall segra ej kunnat underlåta att våga tredje försöket, så mycket mer som jag ännu ej förlorat tron på att riksdagens jordbruksutskott äger förmåga att av fakta draga riktiga slutsatser, då ärendet toges under verklig, opartisk och omsorgsfull omprövning. Denna omprövning torde numera vara så mycket mera av behovet påkallad, som jag lyckligtvis vid detta tillfälle är i stånd att till utskottets begrundande överlämna en på mitt initiativ företagen utredning om behovet av vägar inom Västernorrlands län och kan åberopa de åtgärder, som från detta läns landstings sida vidtagits för vägbehovets fyllande.

»Dagens Nyheter» skriver härom den 16 december förlidet år följande ledande artikel, som torde kunna tjäna som en sammanfattning av motiven för de yrkanden jag i denna och i ett par andra motioner vid årets riksdag i anslutning till motionen kommer att framställa:

Norrlandsvägarna.

Ett villkor för Norrlands kolonisation.

Småbruksdiskussionen har dragit upp även frågan om Norrlands kolonisation, och den senaste småbrukarkonferensen ägnade en förmiddag åt överläggningar i ensamt detta ämne. Den pessimistiska uppfattning om Norrlands kolonisationsmöjligheter som vid detta tillfälle uttalades av professor Högbom har i allmänhet blivit energiskt motsagd. Att norrlänningarna själva äro de ivrigaste att protestera mot den framstående geologens värdesättning av deras bygd får naturligtvis tillmätas ett alldeles särskilt avseende. De känna av erfarenhet bäst vad den bjuder både av svårigheter att övervinna och av livsmöjligheter att tillvarataga. Utvecklingen tyder inte på att norrlandsbefolkningen är sinnad att ge upp kampen. Västernorrlands län, som visserligen inte hör till de allra nordligaste, hade 1863 en befolkning av 122,897 personer, men vid slutet av förra året var invånarantalet 255,704. Det har mera än fördubblats på 50 år.

Det skall genast erkännas att trävaruindustrien säkert har huvudförtjänsten av denna utveckling. Och sågverksbolagens segertåg genom norrlandsskogarna har inte varit uteslutande till glädje för jordbruket. Den norrländska förbuds- och vanhävds-lagstiftningen talar högt om motsatsen. Men om jordbruksbefolkningen mångenstädes har svårt att dra sig fram beror det inte bara därpå att den blivit av med värdefulla skogstillgångar och kanske förvandlats till en osjälvständig arrendatorsklass. Bristen på kommunikationer är en annan deprimerande faktor, som inskränkt jordbrukets avsättningsmöjligheter och lamslagit befolkningen. Kan inte den bristen avhjälpas, är det nog bäst att först som sist avskrika alla planer på en norrländsk kolonisation i stort.

Den eviga vägfrågan är intet tacksamt ämne. Lekmannen har av den väl närmast ett sömngivande intryck av tråkiga riksdagsmotioner i högar, och ännu tråkigare

ändlösa riksdagsdebatter. Inte dess mindre kan den utan överdrift betecknas som en livsfråga för hela den svenska landsbygden. På Teknologföreningens förslag har kapten Ingemar Pettersson samlat ett antal dokument belysande den svenska vägrågens historia. Samlingen är utmärkt ägnad att övertyga om vikten av de problem det här gäller att lösa och om den respektabla summa av intellektuellt intresse och ekonomiska ansträngningar som redan förbrukats på arbetet att finna en lösning. Det ofrånkomliga vägmotionerandet i riksdagen är redan det ett slags mätare på sakens vikt för alla Sveriges landsändar. Trots den ökade uppmärksamhet staten ägnat landsvägskommunikationerna ha de inte på långt när kunnat hålla jämna steg med bygdernas behov. Motionsfloden stiger högre och högre för varje ny period. Åren 1895—1904 väcktes 52 vägmotioner, eller något mera än fem om året, under 1905—1912 ha de varit 62, eller nära åtta om året.

För ingen landsdel är dock vägbehovet större än för Norrland, framför allt övre Norrland. Framställningarna därifrån ha verkligen något av det nödrop från obygderna, som en motionär till ett norrländskt landsting talat om. Ett exempel målar ställningen bättre än långa utläggningar. Johannisbergs och Önskans byar i Skorped i Ångermanland sakna landsväg. Deras förbindelse med världen består i en enskild utfartsväg av så underhållig beskaffenhet, att den långa sträckor måste anses nästan livsfarlig för en trafikant. De vägskiften som dessa byamän äro lagenligt förpliktade att underhålla befinna sig mildtals därifrån i Solberg i Anundsjö. För att komma till vägskiftena med häst och kärra måste de ta en omväg på nio mil. Man förstår att en befolkning som lever under sådana förhållanden inte kan upphöra att genom sina representanter motionera om ett bättre ordnande av vägväsendet.

På initiativ av andra-kammarledamoten Emil Molin i Dombäcksmark har Väster-norrlands läns landsting låtit företa en mycket grundlig utredning av vägbehovet inom länet och utsikterna för dess tillgodoseende. Utredningsresultatet ger en god föreställning om hur det är ställt litet varstans i Norrlandslänet. En återblick på vad som utträttats under ett halvsekel ger vid handen att i Västernorrlands län utförts och avsynats vägar till en sammanlagd längd av över 1,000 kilometer; samtidigt har en väglängd av mellan 400 och 500 kilometer omlagts eller betydligt förbättrats. Kostnaderna för dessa arbeten ha varit 4,342,223 kronor, av vilka staten bidragit med kronor 2,108,873. Vad som gjorts är ändå bara en försvinnande obetydlighet mot vad som återstår att göra. Vägstyrelserna inom länet ha begärt nya vägar till en längd av 1,632 kilometer och för en kostnad av nära 12 millioner kronor. Bortemot 500 kilometer äro avsedda att byggas omedelbart; de dra en kostnad av 4,267,840 kronor. En något större väglängd har förts till den klass av vägar som böra fullföras inom de närmaste 10 åren. Men huru länge skola bygderna få vänta, om vägbygget går i samma takt som hittills?

Utredningen har gett Västernorrlands landsting anledning att utfästa ett väganlag av 100,000 kronor om året under fem år under förutsättning att vägkassorna lämna lika mycket och staten fyra gånger så mycket. Bifalla statsmakterna förslaget, skulle det inom länet kunnat byggas vägar för 600,000 kronor om året och för tre millioner under hela femårsperioden. Det räcker inte ens för de vägar som det är nödvändigt att få utförda utan dröjsmål. Även om landsting och statsmakter skulle se sig i stånd att fortsätta med anslag i samma skala, skulle det dröja 20 år innan

länets nuvarande behov av vägar vore fyllt. Och under tiden skulle nya behov göra sig kännbara, men ingen utsikt skulle finnas att inom en överskådlig framtid tillgodose dem.

Med all rätt uppställer herr Molin efter detta resultat av utredningen frågan: huru bereda länets befolkning farbara vägar inom rimlig tid? Han står inte alldeles svarslös. Han kan peka på det förhållandet att i de tre nordligaste Norrlandslänen lämnas statsunderstöd åt vägar av en enklare och följaktligen billigare typ än de vanliga landsvägarna. Varför inte ge Västernorrlands län samma rätt? Vidare finnas redan nu utfartsvägar från byarna — det gäller att försätta dem i trafikabelt skick. Därför böra de indelas, men det är en dyr historia. En sakkunnig indelning av tre mils vägar intill motionärens hemby kostar 900 kronor, och även om landstinget erbjuder sig att betala tredjedelen, är dock 600 kronor en dryg summa att komma ut med för byamännen-intressenterna. Staten bör därför bidra både till indelningen och till förbättringen av dessa byavägar. För en bråkdel av de summor som nya landsvägar kosta skulle man på det viset få ett användbart vägnät genom bygderna.

Tanken har framförts av herr Molin även i riksdagen, men utan att vinna gehör. Landstinget har också känt sig tveksamt, men har dock beslutat att genom länsstyrelsen ingå till regeringen med begäran om tills vidare 100,000 kronor extra anslag till anläggning av sådana enklare vägar som fått understöd i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Antagligen kan detta anslag, om det beviljas, användas även till förbättring av de nuvarande dåliga utfartsvägarna.

Så ter sig vägfrågan i ett enda av Norrlandslänen. Räknar man med dem alla, blir det många tiotal millioner kronor i högst nödvändiga statsutgifter som ställas i utsikt för en rad av år framåt. Och statens hjälp behövs även för annat. Frågan om Norrlands kolonisation är huvudsakligen en torrlägningsfråga, sade doktor Frans Kempe under en debatt i landstinget. Ansökningar om statsbidrag från det norrländska avdikningsanslaget ligga i närvarande stund inne till ett belopp av 10 millioner. Skola inte odlarne vänta till dess lusten försvunnit, måste staten öka anslaget. Nya anspråk skymta. Västernorrlands läns landsting har på förslag av herr Molin gått i författning om undersökning av länets behov av mejerier. Meningen är att möjligen hos staten föreslå upprättandet av en mejerilånefond.

Mycket finns utan tvivel att göra av Norrland. Men först måste mera göras för Norrland än som skett, och framför allt måste kommunikationsproblemet angripas efter en genomtänkt plan. Utredningen i Västernorrlands län har förtjänsten att ha klargjort omfattningen av en uppgift, som svenska staten omöjligt kan komma förbi.

De aktstycken, varpå denna redogörelse syftar, äro bilagorna A, B, C och D.

Västernorrlands läns landstings genom Konungens befallningshavande till civildepartementet ingivna hemställan om 400,000 kronors bidrag under fem års tid till landsvägsbyggnader och 100,000 kronor till enklare vägar inkom så sent, att framställningen ej förr än den 6 november förlidet år kunde remitteras till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som ännu ej avgivit sitt utlåtande.

På tillfrågan har statsrådet och chefen för civildepartementet förklarar, att någon särskild proposition rörande Västernorrlands läns landstings framställning ej skulle komma att avgivas till innevarande års riksdag och har statsrådet förklarar som sin mening, att saken bäst skulle befrämjas genom särskilda motioner avseende dels ökning av det allmänna väganlaget, dels ökning av anslaget till enklare vägar, så att jämväl Västernorrlands län skulle kunna komma i åtnjutande av detsamma.

Ändamålet med min motion kan uppdelas i tre särskilda punkter.

1:o) att riksdagen måtte öka anslaget för anläggandet av nya eller för omläggning av backiga eller eljest för rörelsen obekväma vägar, så att den årligen allt mera stegrade balansen av inneliggande oavgjorda anslagskrav måtte med snaraste utjämnas,

2:o) att riksdagen måtte bevilja 100,000 kronor till enklare vägar i Västernorrlands län i likhet med vad som ägt rum i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län och att de allmänna villkoren för anslagets utgående måtte revideras, så att anslaget kommer till verkligt gagn för de landsdelar, saken rör och

3:o) att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag, i vad mån och under vilka villkor staten bör bidra i kostnaderna för enskilda utfartsvägars indelning, förbättring och underhåll.

Frågan, varifrån medlen skola tagas för tillgodoseendet av alla dessa krav, torde hava besvarats i den motion jag och herr Sundström väckt vid innevarande års riksdag rörande tillvaratagandet av »de ruttnande millionerna» i norrlandsskogarna, till vilken motion hänvisas.

Beträffande *första* punkten om ökning av anslaget under sjätte huvudtiteln för landsvägsnybyggnader — — — — —

Vidkommande *tredje* punkten:

Vad som här ovan anförts gäller företrädesvis Norrland. Men behovet av enklare vägar förefinnes över hela landet. Påståendet kan ock formas så: staten har inte råd att fortsätta som hittills med anslag till de stora vägarna. Detta är icke oginhet gent emot intressenterna, såsom påståtts i debatten angående min motion i andra kammaren år 1912, utan en tvingande nödvändighet.

Jag har ansett mig böra ånyo framdraga denna fråga till riksdagens prövning, på det att möjlighet skall beredas riksdagen att avlägsna de farhågor vederbörande på sina håll funnit förenliga med att (med hänsyn till riksdagens förut fattade beslut i frågan) befatta sig med spørsmålet om

de s. k. byvägarna (enskilda vägar på landet). Västernorrlands läns landsting kunde av denna anledning ej låta sin mening om det berättigade i min motion komma till sin fulla rätt. Samma farhåga torde jämväl vara att vänta från de sakkunniga, som fått till uppgift att revidera väglagarna, därest ej riksdagen först något reviderar sina beslut i frågan av åren 1912 och 1913.

Beträffande slutligen frågan om ifrågavarande vägars framtida underhåll ansluter jag mig i huvudsak till de synpunkter herr Olsson i Berg m. fl. framhöllo i motionen nr 149 vid 1913 års riksdag. Det är ju gott och väl, att *lagliga* möjligheter stå till buds att få enskilda vägar, som äro av betydelse för den allmänna samfärdseln, in i allmän vägdelning, men jämföras dessa lagliga möjligheter med de *praktiska* möjligheterna att inom *rimlig* tid få önskemålen realiserade, kommer saken i ett helt annat läge. Det må bestämt sägas ifrån, att landsbygdens befolkning varken har tid, råd eller lust att vänta med sina vägfrågors lösning till den avlägsna tidpunkt, då statsmakterna anse sig hava resurser att realisera ett så vittomfattande och till sina ekonomiska konsekvenser så djupt ingripande program som detta att låta alla enskilda vägar av större eller mindre allmän betydelse ingå i allmän vägdelning. Det går ej längre an att med korslagda armar betrakta kommunikationsnöden ute i landet. Hänvisningar till nu gällande »lagliga» möjligheter är att giva stenar i stället för bröd.

Med åberopande av allt vad jag yttrat och anfört motionsvis såväl i riksdagen som i Västernorrlands läns landsting och i debatterna vid 1912 och 1913 års riksdagar, samt med hänvisning till bilagorna *A*, *B*, *C* och *D*, som bäst torde motivera mina yrkanden, hemställes, — — — —»

Vad angår innehållet uti de av motionären sålunda åberopade bilagor, får utskottet hänvisa till sistberörda motion, vid vilken desamma funnos fogade.

Utskottet.

Såsom motionären själv framhållit, väcktes av honom vid såväl 1912 som 1913 års riksdagar motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om bidrag av statsmedel till kostnaderna för *indelning* och *förbättring* av enskilda vägar på landet. I sitt utlåtande i anledning av den förstnämnda av dessa motioner framhöll 1912 års jordbruksutskott utförligt de skäl, som syntes tala mot bifall till motionen, vilken ock i enlighet med utskottets hemställan av riksdagen avlogs. Och den av motionären vid 1913 års riksdag gjorda enahanda framställning i samma ämne föranledde sistnämnda riksdags jordbruksutskott att, endast med återgivande av samt hänvisning till nästföregående riksdags jordbruksutskotts yttrande, även nu hemställa om avslag, något som jämväl blev riksdagens beslut.

Då utskottet i anledning av nu förevarande motion icke funnit någon omständighet föreligga, som kan utgöra skäl till frångående av den sålunda uttalade uppfattning angående de synpunkter, vilka enligt utskottets mening böra vara avgörande för bedömande av föreliggande fråga, i vad avses statsbidrag till enskild vägs indelning och förbättring, anser utskottet det alltså icke vara behöfligt att ånyo ingå på motionärens framställning i dessa delar. Utskottet anser sig i detta sammanhang ytterligare endast böra erinra därom att, sedan föreliggande fråga senast förevarit inför riksdagen, motionären inom Västernorrlands läns landsting år 1913 hemställt, att landstinget måtte vidtaga åtgärd i syfte att erhålla statsbidrag för indelning och förbättring av enskilda vägar, men att landstinget på förslag av sitt kommunikationsutskott avslagit motionärens ifrågavarande framställning.

Den omständighet, att motionären nu givit sitt yrkande en vidsträcktare syftning, i det att han ifrågasatt erhållande av statsbidrag även för *underhåll* av enskilda vägar, lärer uppenbarligen icke inverka på giltigheten av de skäl, utskottet anfört mot vad motionären förut i ämnet yrkat. Utskottet tillåter sig särskilt att framhålla, hurusom 1912 års jordbruksutskott i sitt ovan omnämnda utlåtande jämväl erinrat om, att en 1910 av herr Olsson i Kullenbergstorp väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t om revision av gällande lag om enskilda vägar å landet, vilken motion jämväl avsett erhållande av statsbidrag till enskilda vägars byggande och *underhåll*, av riksdagen avslagits på av dåvarande jordbruksutskott åberopade skäl, vilka skäl synas utskottet allt fortfarande äga sin fulla tillämplighet.

Slutligen vill utskottet erinra därom, att huvudsyftet med förevarande motion — tillgodoseende av jordbrukets behov utav ökade vägförbindelser framför allt i vårt lands mera glest befolkade trakter utan oskäligt betungande av den enskilde jordägaren — i ej oväsentlig mån främjats genom det av riksdagen första gången år 1913 beviljade anslag på extra stat av 500,000 kronor såsom bidrag till anläggning av enklare vägar inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län. Ett fortgående i den sålunda inslagna riktningen med tillämpning av sistnämnda system för väganläggningar även inom andra län, som därav äro i behov, torde vara det sätt, som för närvarande är bäst ägnat att ernå motionens berörda huvudsyfte, på samma gång som genom detsamma prövning av ifrågasatta vägars behöflighet och erforderlig kontroll över de anslagna statsmedlens användning skulle erhållas.

Jordbruksutskottets utlåtande Nr 70.

På grund härav finner utskottet sig böra hemställa,

att förevarande motion ej må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 23 juli 1914.

På jordbruksutskottets vägnar:

D. PERSSON i Tällberg.

Vid slutbehandling inom utskottet av förevarande ärende hava närvarit herrar:
Persson, Ericsson, Odelberg, Paulson, Pers, Aindblad, Lundell, Andersson, greve Hamilton, Nilsson i Tånga, Ingeström, frih. Gyllenstierna, Rosén, Ekerot, Bosson och Norin.

Reservationer av herrar *Paulson, Lindblad* och friherre *Gyllenstierna* beträffande viss del av motiveringen.
